

Monika Helfer

Lavlje Srce

roman

LEYKAM
international

Monika Helfer
LAVLJE SRCE

LEYKAM international

Monika Helfer

Lavlje Srce

roman

S njemačkoga preveo
Igor Crnković

Zagreb, 2025.

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Igor Crnković

LEKTURA I KOREKTURA

Neli Mindoljević

© 2025 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Löwenherz“.

© 2022 Carl Hanser Verlag GmbH & Co.KG, München

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

 Bundesministerium
Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport

Gefördert durch das Bundesministerium Kunst,
Kultur, öffentlicher Dienst und Sport Österreich.

ISBN 978-953-340-201-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001256188.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI

© Lorenz Helfer: *Richard, der Maler (Richard, slikar)* ulje na platnu

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u veljači 2025.

za naše Jadnike

I

**Novi dan,
nova košulja**

1

Ovakav je bio moj brat Richard:

Kad je hodao, razmišljao je o ležanju,
kad je sjedio, razmišljao je o ležanju,
kad je stajao, razmišljao je o ležanju,
čak i kad je letio, razmišljao je o ležanju.
Uvijek je razmišljao o ležanju.

Tumarao je svijetom na svojim izvrnutim stopalima kamo god bi ga odnijela, s glavom u oblacima, koja mu je uvijek hitala ispred nogu jer ona nije zapinjala za grubo tlo. Podizao je plosnate oblutke s plaže i bacao žabice po površini jezera. Volio je vrijeme provoditi pokraj vode. Sagnuo bi se i pokupio sljepića te mu, spustivši ga na svoju голу ruku, stao pjevušiti pjesmu *Going Up The Country* Canned Heata, a pritom je zamišljao kako se nalazi u nekoj dalekoj džungli, u kojoj mu njegove velike sestre tjeraju strah i trepet u kosti. Jedan poznanik koji je, pak, imao izvrnute ruke, ispričao mu je da sljepići znaju razlikovati govor od pjevanja, isto kao i zmiје. „I ribe doplivaju u plićak”, govorio mu je, „ako sjedneš na obalu i s kasetofona im puštiš prikladnu glazbu, a pritom i sam zračiš spokojem.”

Moj je brat po cijele dane promatrao nebo, a ako bi mu pritom sljepić pao s ruke nije se više osvrtao za njim – jer svatko se snalazi kako zna i umije, bez obzira na to je li

životinja ili čovjek. Izgledao je poput zgodnijega brata Alana Wilsona, pjevača Canned Heata, koji je u to doba već bio mrtav jer si je s dvadeset sedam godina oduzeo život – što će učiniti i Richard, u svojoj tridesetoj. Sve vrijeme u stopu ga je pratio pas koji je imao na repertoaru svakakve trikove, kuštravi mješanac visine do malo iznad koljena. Između njih dvojice odmah se rodila simpatija. Pas je slijedio Richarda sve dok se nije spustio mrak i dok grmlje nije počelo sličiti utvarama. Došavši pred kuću u kojoj je živio na drugome katu, Richard se sagnuo prema psu i obratio mu se ozbiljnim glasom, kao učitelj učeniku ili svećenik ministrantu, ili pak kao komičar svojemu kompi na pozornici: „Ostani sa mnom, nemoj otići! Nazvat ću te... Kako bih te mogao nazvati? Koje bi ti ime pristajalo? Zvat ćeš se: Šamaš. Ti si moj bog Sunca. Pozivam te kao gosta u svoju jazbinu, ali mi se po mogućnosti nemoj posrati u neki kut.” Budućnost će se svakako dogoditi. I ovako i onako. Kako za ljude, tako i za životinje. Ali ništa ne smeta ako tu i tamo popločamo put prema njoj.

Ušavši u svoj sobičak, onakav malen kakav je bio, ogledavao se tražeći prikladno mjesto za Šamaševu postelju, te naposljetku odlučio da će pas ležati na podu u podnožju njegova kreveta, na staroj zimskoj jakni koju mi je već triput donosio na popravak i koju bih mu svaki put pokrpal. Pokazao je psu gdje mu je mjesto. Obojica su ležala, Richard na krevetu, pas na podu. Uskoro je bio uvjeren da je otkrio kako razliku između govora i pjevanja ne shvaćaju samo sljepi, zmije i ribe, već i poneki sisavci.

Kamo god bi Richard krenuo, pas je otad uvijek išao za njim i slijedio ga u stopu. Richard bi na tavi ispekao četiri

jaja i podijelio ih sa Šamašem. Naučio je psa kako da gleda razumnim pogledom. Jer tako se pristoji. Kad se sagnuo kako bi ga pomilovao, primijetio je da mu krzno vonja. Već sutradan otišao je nabaviti šampon kako bi ga pošteno izribao. Neki dobar šampon, u slučaju da Šamaš ispod kuštrava krzna ima osjetljivu kožu. Ušao je u supermarket zajedno sa psom praveći se da je slijep jer je uvođenje pasa inače bilo zabranjeno, a zatim je bočicu nježna *Niveina* šampona za djecu ugurao u džep svojih hlača koji se nalazio na istoj visini kao i pseća gubica sa zubima, te potom ukočena prazna pogleda i ispružene slobodne ruke prošao pokraj blagajne ne plativši i vodeći psa na povodcu koji je pridržavao drugom rukom. Šamaš je sudjelovao u tom igrokazu pretvarajući se da je razuman i odgovoran pas.

Nakon tjedan dana pas je znao sve što je Richard smatrao da jedan pas mora znati. U znak zahvalnosti Richard je poravnao plahtu na svojem krevetu, nagurao svoju posteljinu s jedne strane uza zid, dok je drugu polovicu kreveta prekrrio grubom prostirkom koju je u jezeru oprao istim onim šamponom kojim je oprao i psa te uredio mjesto za Šamašev počinak. „Uspješno si odradio probni rok.” Pas je shvaćao što mu govori i sklupčao se na svojem mjestu.

„On je čist k'o suza,” govorio mi je, „otmjen pas, koji se suzdržava čak i od prdeža te ih ispusti tek kad iziđemo na ulicu.”

Obojica su spavala dugo i čvrsto, a ujutro su čak i vonjali jedan na drugoga. Nedjeljom bi se probudili, doručkovali, a zatim ponovno legli natrag u krevet. Richard se spremao za novi posao, bio je jedan od malobrojnih slovoslagara, pripadnik takozvane avangarde radničke klase, ali početak

rada bio mu je tek za tjedan dana, tako da su još sedam puta mogli spavati, pa tek onda ići na posao.

2

U ponedjeljak, jednoga predivna ljeta, još i prije školskih praznika koje je Richard cijeloga života uzimao u obzir pri svojem godišnjem planiranju kao da je zauvijek ostao školarcem, na šoderici uz obalu Bodenskoga jezera naišao je na staru kadu. Možda je služila kao pojilište za konje, kako ne bi pili vodu u kojoj se kupaju majke s djecom. Bilo je još rano ujutro, tek oko devet sati, doba dana kad još nije bilo ni kupača, ni komaraca, ni konja koji bi pili iz kade i mokrili u jezero. Ljeto je već svojski upeklo, a u zraku se osjećao miris svježih pečenih peciva. Skinuo je košulju i traperice, zavezao ih u čvor i sakrio iza jedne vrbe. Moj brat nikad nije nosio gaće, ne iz svjetonazorskih, pa čak ni iz praktičnih razloga, već zato što ih u ormaru nikad nije pronalazio, pa bi ih najčešće jednostavno zaboravio obući, ili bi ih se sjetio tek nakon što bi već navukao traperice. Kada je bila boje ljuske jajeta pa mu je sinula ideja, jer jednom je prigodom želio nacrtati ilustracije za dječju slikovnicu u kojoj patuljak s plavom kapom u ljusci jajeta plovi otvorenim morem. Bila je na određenim mjestima izudarana i hrđava, a email je bio hrapav i oronuo. Na njezinu se dnu stvarala smeđa lokva kišnice. Otrgnuo je nekoliko grana s obližnjega grma i njima je prebrisao. Djeca su na obali ostavila probušeni gumeni čamac koji je ležao prekriven

blatom i puževima, ali u njemu je pronašao ostavljeno veslo. I tako se odlučio poći u avanturu. Odvukao je kadu u vodu i ukrcao se u nju, isprva balansirajući stojeće, da bi na kraju sjeo. Šamaš je uskočio za njim. Jezersku vodu očito je pokretala struja, lagana, vrlo lagana, ali ipak osjetna, s obzirom na to da Rajna s jedne strane utječe u njega, a s druge ponovno istječe, što bez strujanja ne bi bilo moguće. Dakle, kad bi samo legao i ležeći sa psom pod nogama plovio u bijeloj kadi, nastavio bi kliziti preko velikoga jezera prolazeći pokraj Rorschacha, Konstanz, otoka Reichenaua i njegovih voćnjaka, povrtnjaka i samostana, te bi naposljetku stigao do Rajnskih vodopada u švicarskome kantonu Schaffhausen. Ondje bi se u željeznoj kadi stropoštao niz bučne slapove, što bi možda čak i preživio. Ja, njegova sestra, na vratima hladnjaka u kuhinji imala sam zalijepljenu fotografiju Rajnskih vodopada koju je on oduševljeno gledao svaki put kad bi me posjetio.

Moj suprug, mislim na drugoga supruga, Michaela, s kojim sam i dan-danas u braku, dobro je poznavao Richarda. Ubrzo nakon što smo se upoznali i zaljubili, njih su se dvojica sprijateljili, a mislim čak da ga je Michael poznavao bolje nego ja. Nakon Richardove smrti rekao mi je: „Nisam upoznao nikoga komu je bilo toliko malo stalo do života kao Richardu.” Pitala sam ga zašto mi to govori u takvim trenucima, bijesna jer takve stvari nisam željela čuti. Njegov odgovor glasio je: „Njemu bi bilo zanimljivije stropoštati se u kadi niz Rajnske vodopade nego preživjeti takav pad.” Način na koji je sročio tu rečenicu bio je tipičan za mojega brata – Michael ga je citirao.

Richard je bio mršav i vitka stasa. Kao dijete patio je od

engleske bolesti, rahitisa. Možda zbog nedostatka kalcija ili vitamina D. Dok je hodaao, stopala su mu se uvrtila prema unutra. Nije bio neprivlačan. Više je djelovao ležernim. Kao da nije imao nikakva cilja. Kao da ni njegove noge nisu imale nikakva odredišta. Kao da mu se nikad nije žurilo. U glavi jest imao ciljeve, ali i to samo ponekad. Jednom smo na mojemu malenom crno-bijelom televizoru gledali neki western s Johnom Wayneom, u kojemu je glavni junak prelazio blatnjavu cestu i gegao se prema salunu, a ja sam mu rekla: „Ovako i ti hodaš, Richarde, upravo ovako!” Hod mu nije bio baš potpuno jednak, ali vrlo sličan.

U kadi mu je zacijelo bilo teško održavati ravnotežu. Znao je da je voda u blizine šoderice duboka i da će, ako se prevrne, morati plivati. A nije bio dobar plivač. Govorio je: „Ja dobro plivam, ali samo ondje gdje se još može stajati.” Dakle, nije znao plivati. Ni ja ne znam. Međutim, oboje to nikad ne bismo priznali. Radije bismo se utopili. Još i danas mi je to teško priznati. Richard se prevrnuo iz kade, vjerojatno dok je pokušavao oponašati gusara Jima Hawkinsa iz *Otoka s blagom* Roberta Louisa Stevensona, jedne od njegovih omiljenih knjiga koju je ukrao iz knjižare na otoku Lindauu. Govorio je: „Bilo bi potpuno neprimjereno kupiti tu knjigu na kopnu, a pritom je još i platiti.” Želio je glumiti Jima Hawkinsa koji se penje na jarbol dok ga proganja gusar Israel Hands s nožem u ustima. Richard je bio odrastao, ali polovinu svojega vremena uopće nije bio on sam, Richard slovoslagar, već netko posve drugi, proizvod vlastite mašte, koja ga je ili vraćala u dosadnu stvarnost, ili mu pomagala da iz nje pobjegne. I tako je pao u vodu, mlatarao rukama sopćući, daščući, utapajući se.

Dozivao je Šamaša upomoć. On ga je promatrao iz kade, poput osobnoga boga koji ne pritječe upomoć, koji možda zna razlikovati pjevanje od govora, ali ne i govor od vikanja upomoć. Ta situacija mogla je, kao i brojne druge prije i poslije nje, za mojega brata biti pogubna.

3

Ali nije bila.

Naime, jedna mlada žena, trudnica, još k tomu s malenim djetetom u krilu, koje se leđima oslanjalo na njezin trbuh, sjedila je na zlatnoj foliji za spašavanje koju je dobila na dar od ljubazna civilnog ročnika kad je prije pet godina završila u bolnici. Bila je to njezina prva ljubavna avantura, nakon koje ju je obuzela ucjenjivačka groznica. Imala je tek petnaest godina, a civilni se ročnik zaljubio u nju pa su neko vrijeme izlazili, sve dok nije zatrudnjela, a potom je pobacila i otjerala ga, dok je zlatnu foliju sačuvala kao trofej. Bilo kako bilo, ta je mlada žena ugledala Richarda kako se bori za život. Ona je pak znala plivati. Spustila je svoju malenu kćer na prostirku, zapovjedia joj da se ne miče s mjesta, da čeka mamu i pažljivo gleda što će joj sada pokazati jer iz toga može štošta naučiti. Djetetove nožice bez pretjerane žurbe umotala je u zlatnu foliju jer dokle god taj čovjek ondje na pučini viče, znači da se još nije utopio, a spas u posljednji tren vrijedi dvostruko. Bacila je dječji luftić u vodu i otplivala s njim prema momemu bratu, a onda je i njemu počela izdavati zapovijedi: neka se uhvati za luftić i osloni prsima o njega. Što je on smjesta i učinio.

I trenutak poslije već joj se smiješio – toj trudnici preplasnule kože imenom Kitty, zapravo Katharina, ali Kitty je u njezinim ušima zvučalo otmjenije.

„Spašen”, reče ona. I to je bilo sve.

Barem dok su bili u vodi. Inače je bila brbljava. Ali radila je na svojem karakteru. Jer oni koji znaju šutjeti djeluju tajanstvenije. Sebe nije smatrala tajanstvenom, ali postoji li itko tko takvo što misli sam o sebi? Dovoljno je da drugi misle kako je tajanstvena. Nasmiješila se pokazujući mu svoje malene zube koji su joj dobro pristajali uz vitke ruke i izgledali kao da su mliječni, što nije mogla biti istina jer Kitty je bilo preko dvadeset godina. „Ali, hej,” objašnjavao mi je Richard poslije, „u srcu joj je bilo barem trideset, možda i četrdeset, ako ne i pedeset, šezdeset, možda čak i više godina.” Plava joj se kosa zalijepila za lijepu oblu glavu, natopljena vodom djelujući kao da je sijeda, a i obrve su joj pod savršeno okruglim čelom također bile mokre i sive, dok su joj oči bile toliko plave da bi, kako je Richard rekao, „Afrikancima utjerale strah u kosti”.

„Hvala”, rekao joj je.

Otplivala je natrag prema obali. Ispunjena ponosom. Tajanstvena spasiteljica. I ja joj još uvijek imam razloga zahvaljivati – a kad kažem *još uvijek*, mislim: u ovom stadiju priče.

„Zar ne znaš plivati?”

„Naravno da znam.”

„A zašto onda maloprije nisi zaplivao?”

„Zato što sam progutao punoglavca.”

„Što?”

„Dok sam plivao. Zapravo, dok sam ronio.”

Ležao je u vodi laktovima se oslanjajući o šljunak na obali, a zatim podignuo glavu, zagledao se u nebo iznad grmlja i pomislio: imao sam sreće. Želio je trbuhom i nogama ostati u vodi, na svojem teritoriju, jer je kopno smatrao njezinim. Tako se, pomislio je, više neće morati zahvaljivati svojoj spasiteljici.

„Napola sam zaronio, a onda je doplivao punoglavac.”

„Kako to misliš, napola zaronio?”

„To je stručni izraz.”

„Nikad prije nisam čula taj stručni izraz.”

„To je stručni izraz preveden s francuskoga.”

„Ne vjerujem ti. I, što se onda dogodilo?”

„Progutao sam punoglavca.”

„Kako?”

„Jednostavno progutao. Zajedno s vodom. Kao tabletu.”

„Zar si ronio otvorenih usta ili što, kad ti je punoglavac jednostavno uplivao u njih?”

„Da, radi ispuštanja zraka.”

„Zašto bi pri ronjenju ispuštao zrak?”

„To se tako radi kad napola roniš. Da, to je pravilo kod polovičnog ronjenja.”

„Ne vjerujem ti ni riječi. Zašto bi to činio?”

„Zato da smanjim uzgon, eto zašto.”

„Takvo što nikad nisam čula.”

„Tako se to zove.”

„Još jedan stručni izraz?”

Izdajnik Šamaš odavno je iskočio iz kade i u međuvremenu je već sjedio pokraj djeteta na zlatnoj foliji. Domogao se hrane i žderao kobasicu iz peciva koje mu je dijete pružilo, no nikomu to nije smetalo.

„Nije baš neki naočit pas”, reče Kitty.

„To je relativno”, odgovori Richard.

„Što ima biti relativno kad je pas jednostavno ružan?”

„Ondje, odakle on potječe, njegova je pasmina cijenjena kao iznimno lijepa.”

„Teško mi je to zamisliti. Pa odakle potječe?”

„Iz Timbuktua.”

„Ne vjerujem ti. Često viđam ulične pse koji izgledaju poput njega. Ima ih na svakom pišljivom uglu.”

„Da, priznajem da ovi naši nalikuju na tu pasminu iz Timbuktua. Ali potpuno su različiti.”

„I, što on zna kad je toliko poseban?”

„Ništa.”

„Kako, ništa?”

„Ne zna ništa. Baš ništa. On je jednostavno pas.”

„Ako ni po čemu nije poseban, zašto onda nisi odmah uzeo domaćega psa?”

„Mogao bih reći da mi je jednostavno pao u naručje.”

„Zašto onda ne kažeš tako?”

„Zato što to ne bi bilo točno. Želiš li čuti istinu?”

„Zapravo, ne želim. Mislim da me uopće ne zanima. Tvoj me pas nimalo ne zanima.”

„Na što misliš kad kažeš da joj je u srcu bilo trideset ili četrdeset, ako ne i pedeset ili šezdeset godina?” pitala sam Richarda dok mi je – nažalost mnogo poslije, kad je za većinu toga već bilo prekasno – pričao o Kitty.

Na to mi pitanje nije odgovorio. Ali odgovor na njega znala sam i sama, čak i prije nego što sam uopće upoznala Kitty. Ono što je želio reći, bilo je da njoj nije mogao

prodavati priče. Da njegove lovačke priče kod nje nisu prolazile. Da nju nije uspijevao šarmirati onako kako je oduvijek šarmirao sve ostale. Da nju ne bi mogao uplašiti kad se ugase svjetla. Da mu ona nije povjerovala kako se noću pretvara u serijskog ubojicu kojega se i sam boji. Ili u vukodlaka. Ona mu ništa nije vjerovala. Nije mu povjerovala da Šamaš u krvi ima mješavinu afričkoga pustinjskog psa i hijene i da ga je kupio od preprodavača po cijeni automobila srednje klase, ni da je pas tragač koji izdaleka ne njuši samo drogu, već i policiju. Nije se uzrujavala kad bi pleo svoje lovačke priče, već bi mu jednostavno rekla: „Ne vjerujem ti.” I gotovo. Za mojim su bratom ludovale mnoge djevojke i žene, pa čak i poneki muškarci, a svi samo zato što ih je očaravao svojim pričama, o kojima bi se raspričao nadugo i naširoko. Čak i kad ne bi povjerovali u njih, i dalje su bili očarani i divili se njegovu pjesničkom duhu smatrajući kako čovjeka s takvom pjesničkom naravi valja podržati. I svi su mu oni bili spremni pomoći, ali najradije isključivo. Osim svojih priča, moj im brat nije imao mnogo toga ponuditi. Nije imao ni novca, ni ambicija, ni potrebe za obiljem. Bio je naočit muškarac s lijepom kovrčavom kosom, licem užim od Alana Wilsona i krasio ga je jednak manjak modnog ukusa kao i toga glazbenika, koji je, dok su se njegovi kolege šepirili pozornicama u uskim crnim hlačama od lateksa, nastupao u vrećastim hlačama od gabardena s pepita uzorkom. Richard se smiješio ženama pokazujući svoje iskrivljene sjekutiće, ali nikad se nije trudio osvojiti ih.

U nekom mi je trenutku odgovorio: „Ona je mlađa od mene, ali ima toliko više iskustva da je nikad neću sustići.”

Pitam se zašto je Kitti uopće bio privlačan ako nije dopuštala da je očara. Jednom mi je rekao: „Seks me uopće ne zanima.” A ja sam ga na to pitala, što je, priznajem, bilo pomalo čudno pitanje: „A zašto te ne zanima?” On je na to odgovorio: „Zato što je u njemu premalo iznenađenja.”

4

Kitti ga je odabrala. Još dok se praćakao u vodi hvatajući dah i dozivajući svojega psa upomoć, uvrstila ga je na popis muškaraca koji dolaze u obzir kao zamjenski očevi za njezino još nerođeno i drugo, maleno dijete koje se igralo na zlatnoj foliji.

„Daj, izidi konačno iz vode”, rekla mu je. „Sad si spašen. Dođi k nama na prostirku!”

Richardu je bilo neugodno jer je još uvijek bio gol.

No tad je i Kitti skinula svoj jednodijelni kupaći kostim i otkrila veliki zaobljeni trbuh, na kojemu se isticao ispupčeni pupak. Nije to bio prizor za svačije oči. „Sad me vidiš onakvu kakva jesam,” reče ona, „pa i ja želim vidjeti tebe.”

I tako su se našli goli jedno nasuprot drugomu. Plivačica i neplivač. Žgoljavi muškarac blijede puti i preplanula žena s trbuhom nalik kugli koja se želi iskotrljati iz nje. Zatim je i svojoj kćeri, koju je zvala Putzi, skinula odjeću, odnosno crvene vunene gaćice koje je nosila. Glavica joj je bila nalik klupku vune s preplanulim lišcem iz kojega su sijevale bistre oči, zbog kojih je djelovala pomalo srditom, premda nije bila ni najmanje srdita.

„Dođi, Putzi,” rekla joj je, „smjesti se pokraj mame!”

I tako su sjedili utroje, goli, poput obitelji koja se ujutro zabavlja u kupaonici, obitelji koja se raduje pomlatku koji raste u majčinu trbuhu.

„Ja nemam muža”, rekla je Kitty.

„Mnoga djeca nemaju oca”, odgovorio joj je Richard želeći nastaviti plesti svoju priču, po običaju nadugo i na široko. „Ja ga nasreću imam, ali on je neobičan čovjek s amputiranom nogom koja mu se smrznula dok je za vrijeme rata bio u Rusiji...”

Prekinula ga je.

„Putzi 1 željela bi imati tatu,” reče, „kao i Putzi 2 u mojem trbuhu.”

Pitala sam brata nije li mu najkasnije u tome trenu u glavi zazvonilo zvono na uzbunu. „Ah”, rekao je samo na to. Bez žurbe se odjenuo, zazviždao Šamašu da priđe i namjeravao poći. Naposljetku, već joj je bio zahvalio, a o tome je li mu doista spasila život dalo bi se raspravljati. Sigurno bi se nekako uspio domoći kade i uhvatiti za nju. Bio je naviknuo na to da se žene žele brinuti o njemu, neke su mu to davale do znanja na jedan način, a neke na drugi, no Kitty je imala vlastite metode. Toga bezazlena ljetnog ponedjeljka ujutro, dok je odnekud dopirao miris svježih peciva, njemu se sve to činilo bezazlenim.

„Hej, stani!” viknula je za njim još i prije negoli se okrenuo kako bi otišao. „Nemam tvoju adresu, a ne znam ni kako se zoveš.”

A onda mu je ta žena, koju nije poznavao ni četvrt sata, otvoreno rekla da joj treba netko tko će čuvati Putzi 1 dok ona u bolnici bude rađala Putzi 2. I pitala bi li on bio voljan

preuzeti tu ulogu na sebe, u znak zahvalnosti što mu je spasila život.

Na unutarnju stranu podlaktice kemijskom olovkom zapisao joj je svoju adresu. Ona je pritom ispružila svoj goli trbuh dotaknuvši mu kopču remena, a on ju je svojim rukama uhvatio za lice, samo zato što mu se to nekako činilo logičnim.

„Logičnim...”, uzdahnula sam rezignirano.

Rekao je da se nije dogodilo ništa više od toga. „Kunem se. Nije bilo ničega više!”

Ali nešto malo više ipak se jest dogodilo. Kitty je, naime, Putzi rekla nešto, što je Richardu u tom trenutku bilo smiješno i zabavno, i ništa više od toga: „Daj pusu tati!”

Djevojčica je podignula svoje ljepušasto preplanulo lišće i zatvorila svoje nježne crne oči, a on se sagnuo i kažiprstom joj dodirnuo usne.

I, što je nakon toga učinio Richard? Nastavio se i dalje prošetavati na svojim izvrnutim stopalima kamo god bi ga noge odvele. U međuvremenu je počeo raditi. Nije zarađivao loše, ali nije baš ni dobro. Bio je slovoslagar. Ljudi te struke uglavnom su zarađivali više od njega. Volio je svoj posao. Sviđalo mu se sve u vezi s njim, miris, prljavština, buka. Bio je to posao zbog kojega se sam pred sobom osjećao važnim. Premda je moj brat zapravo bio slikar. Kad bi ležao na podu u svojem stanu i slikao, jer i slikao je uvijek ležeći, uostalom kako bi drukčije, u tim je trenucima bio sretan. Tako bih barem ja rekla kad bi me netko pitao. A kad biste me pitali što time želim reći, odgovorila bih: kad je slikao, nije razmišljao ni o čemu. A pogotovo ne o samome sebi. Nije mislio na piće, nije mislio na jelo, nije mislio na pušenje, pa

čak ni na žene, nije mislio na svoje građanske dužnosti, kao ni na utvare u koje je vjerovao zato što je volio vjerovati u njih. Ja sam oduvijek mislila da je dobro što je izučio neki zanat. Da će mu dobro doći kao uporište, baš kao i luftić u vodi. Neki su pametni ljudi, doduše, već tada predviđali kako će časno zanimanje slovoslagara uskoro izumrijeti. Jer računala su već bila na pragu. Pred vratima je stajalo cijelo jedno novo računalno doba. I tako su se računala uskoro našla u svačijem domu.

A onda se Kitty iznenada pojavila pred vratima bratova stana na drugome katu zgrade u Gornjem gradu, noseći svoju trudnoću pred sobom poput komode. Ljubazni susjed iz prizemlja otvorio joj je ulazna vrata. Usne su joj bile široke i našminkane jarkocrvenim ružem, a kosa nakovrščana i obojena u boju meda. U kombinaciji s trudničkim trbuhom izgledala je – nevino. Pitala ga je sjeća li je se još, svoje spasiteljice.

5

Kitty muškarce nije doživljavala previše ozbiljno. U uži izbor očeva za Putzi ulazio je i jedan Arapin, koji uopće nije znao da ima dijete s njom. Možda mu on i nije bio otac, jer bila je ona i s drugima. Međutim, sudeći po kosi, očima i tamnoj puti zaključila je da bi djevojčica mogla biti kći toga Marokanca.

„Kako se malena Putzi zapravo zove?” pitala sam Richarda.

Odgovorio je da joj se ne može sjetiti imena jer ga ne zna izgovoriti. Da ga se i Kitty također svaki put mora prisjećati s obzirom na to da je riječ o arapskome imenu s najmanje dva ipsilona, možda čak o dvostruku imenu.

Ali zato jest znala tko je otac nerođena djeteta. Bio je to njezin najmodavac, s kojim je spavala jer joj je obećao da može besplatno živjeti kod njega ako ga povremeno pusti u svoj krevet. Da ne želi biti besraman, samo jednom, dvaput tjedno. Bez igrice, samo normalan, prosječan odnos. Ništa uvrnuto. Jer njemu takvo što nikad ne bi palo na pamet. Ali da joj zabranjuje muške posjetitelje jer joj on želi biti jedini, a ne tek jedan od mnogih, na što, strogo govoreći, kao gospodar kuće ima i pravo, ako joj to dotad već nije bilo jasno. A nije bilo. Osim toga, nije željela razmišljati o tome koja je razlika između muškarca i gospodara. Izvana barem nije vidjela nikakvu razliku. Nakon što je saznao za njezinu trudnoću, nije želio imati više nikakve veze s njom. Tako se izrazio. Iskreno i hladno. Rekao je da će, ako slučajno razmišlja o alimentaciji ili nečemu sličnom, sve zaniijekati. Ali da može ostati do poroda, dok joj se „ne povрати snaga” jer na koncu konca ne želi biti nehuman. Gospodar je bio oženjen, a Kitty mu se zaklela na tajnost. Nije bila podmukla.

Međutim, ta se tajnost odnosila samo na njegovu ženu. Barem je ona to tako shvatila. Dakle, ne i na strance – na primjer Richarda. Njemu je sve ispričala. I to već prigodom prvoga posjeta u njegovu stanu. U nazočnosti Putzi, koja je sjedila na Richardovu koljenu uvijajući mu kosu prstićima, dok je slobodnu ruku spustila na Šamaševu glavu, koji je strpljivo dopuštao da čini s njim što ju je volja. Moj brat

bio je stidljiv čovjek, koji ni s kim nije želio razgovarati o seksu, a ni slušati priče o njemu, ni od koga. Upozorio ju je na nazočnost djeteta te da nije isključeno da čak i nerođeno dijete u utrobi razumije ako netko ondje gore ružno govori o njegovu ocu. No Kitty je brbljala kao po običaju kad nije više vidjela razloga zašto bi se pretvarala da je tajanstvena. A tad više nije vidjela nikakva razloga. Bila je uvjerena da je mogega brata već osvojila.

Putzi, njezina slatka djevojčica, trudila se steći naklonost tog muškarca, kojega nije ni poznavala i kojega je vidjela samo jednom te rekla da bi ga voljela imati za tatu. Kitty joj je govorila: „Danas smo došle u posjet tati.” Putzi mu je plela kosu u vrpce te potom njihovim vrhovima lamatala po svojem nosu. Nije shvaćala što joj to mama govori. Ponekad bi Richarda udarila šakom u prsa kako bi mu skrenula pozornost na sebe i kako bi joj se nasmiješio. Bila je sretna kad se smiješio. Baš kao i on.

Kitty ništa nije izostavila. Primjerice, potanko je opisivala penis svojega najmodavca, kako je pjegav, bijel, s pigmentacijskim mrljama veličine otiska palca, poput krava na pašnjaku, onih iz reklame za Milku, samo što je on bio smeđe-bijel, a ne ljubičasto-bijel. Sve to znam zato što je Richard po njezinoj priči naslikao sliku: debeloga muškarca sa šarenim pjegavim penisom u erekciji, koji se proteže cijelom površinom slike. Iznad glave, kistom je zabilježio naslov slike: *Najmodavac*.

„I, što ćeš sad?” upitao ju je Richard.

„Sad sam došla k tebi, sad sam ovdje”, reče Kitty. „Tvoja spasiteljica. Došla sam da ti meni spasiš život. Pa ćemo biti kvit.”

„A što bih trebao učiniti?“ upitao je Richard. „Zar želiš da naručim ubojstvo tvojega najmodavca?“ Želio joj je ispričati kako ima prijatelja, onoga s izvrnutim rukama, koji, pak, ima prijatelje koji mogu takvo što organizirati. No Kitty je već nakon dvije riječi nanjušila njegovu razmetljivost i sasjekla je u korijenu.

„Možeš li uzeti Putzi 1 na dva tjedna dok se ne vratim iz bolnice s Putzi 2?“

„A što ćeš nakon toga?“

„Doći ću po nju i onda smo kvit.“

„Kamo ćeš se preseliti s dvoje djece? Ta više nećeš imati stan.“

Napućila je svoje velike usne prema njemu i dahnula kroz sitne zube: „Dotad ću ga imati, dragi moj.“

A on, koji je pred svima oduvijek glumatao i kojemu je svatko mogao prodati svoju priču, na to je rekao: „Kako misliš sve to organizirati iz bolnice? Ne shvaćam.“

„Dragi moj, već ću ja u bolnici upoznati nekoga. Vjerojatno čak nekog liječnika.“ Rekla mu je da joj se želje uvijek ispune, i da ponekad njihovo ispunjenje čak i nadmaši samu želju. Richard joj je povjerovao i jedno i drugo.

I kao da želi doživjeti to što je povjerovao, rekao je: „Poznajem i ja jednog liječnika. On ti sigurno ne bi bio nesklon, kad te samo pogledam ovakvu, s novom frizurom. On je psihijatar. Vrlo ugledan. Barem u dobrostojećim krugovima. I dobro potkožen, jedino mu nisu baš sve daske na broju, kao i svim bogatašima. Želiš li da mu prenesem kako znam nekoga tko je zainteresiran za ljubavnu vezu s njim?“ Ovaj mu je put Kitty povjerovala, pa ga je pustila da dovrši rečenicu. „On ima vikendicu gore na Pfänderhangu. Mogao

bi te smjestiti u njoj i posjećivati jednom, dvaput tjedno.”

„Je li ondje ugodno?” upitala je ona.

6

Te me je večeri posjetio i sve ispričao oponašajući njihov razgovor. Ali ne zato da bismo mu se smijali. Nego kako bi on stekao dojam o Kittu. To je i inače volio činiti. Ja sam, doduše, smatrala da mu to baš i ne ide dobro, mislim na oponašanje ljudi, i oduvijek sam mu to željela reći. Ali tad sam shvatila da je to potrebno njemu. Sad, s odmakom, mislim da je razlog tomu bio neki deficit. Da je morao utjeloviti stvari da bi ih shvatio. Kao da nije imao sposobnost empatije. Moglo bi se to i pogrešno protumačiti, da nije imao srca. Ali mislim da to nije bio slučaj. Jednostavno je najprije morao nešto oponašati da bi shvatio njegovo značenje. Morao je odglumiti Kittu da bi je shvatio. Svi koji su ga poznavali znali su da je imao naviku ponavljati rečenice. One rečenice koje su mu bile važne. Neki su mislili da im se na taj način ruga. U međuvremenu vjerujem da je i slikanjem pokušavao postići isto. U svakom slučaju, oduvijek je odbijao riječ „umjetnost”. Kao da ga je vrijeđala. Ali slikao je kad god je imao vremena. A važne razgovore izvodio je preda mnom. Primjerice, razgovor sa svojim šefom, sa službenikom u uredu za izdavanje vozačkih dozvola, s policajcem koji ga je ispitivao zbog posjedovanja droge. Nakon takvih događaja došao bi k meni i ponavljao sve što je on sam rekao i što su govorili njegovi sugovornici. Isprva sam mislila da to čini kako bih si ja stvorila sliku o tim

dogadajima, da sve to čini radi mene. Ali to nije bilo točno.

„Richarde, molim te, zašto želiš da si ja stvorim sliku o toj takozvanoj Kittij?” pitala sam ga.

Nadala sam se da ću prijazirom jasno istaknuti svoju odbojnost prema toj ženi, o kojoj tad, priznajem, nisam još ništa znala. Zar se zaljubio? Ta zašto bi inače imao potrebu nekomu nekoga dočaravati? Naknadno mu je bilo žao što je u cijelu priču upleo psihijatra. Što je samomu sebi stvorio konkurenta. Poznavala sam tog psihijatra, bio je naočit muškarac, šarmantan, čovjek koji ne propušta prilike i koji se nimalo ne obazire na prijateljstvo. Osim toga, Richard mu zapravo i nije bio blizak prijatelj. Pomislila sam da je moj brat opet samomu sebi pucao u nogu. Da se uhvatio u stupicu neke nedostojne žene koja će mu na leđa natovariti još i dvoje djece.

Pokazujem Michaelu što sam dosad napisala. Ja sam mu bila sestra, a on mu je bio prijatelj. Michael mi je tad bio ljubavnik jer bila sam udana. Jednom, dok mi je prvi suprug bio na poslovnom putu, Oliver kod bake, a Undine kod moje sestre Gretel, sve onako kako sam isplanirala, Michael me posjetio kod kuće i proveli smo dva predivna dana zajedno, bez obzira na sve, u mojem bračnom krevetu, a tad mi je iznenada na vrata pozvonio Richard. Predstavila sam ih jednoga drugom, razgovarali smo, pili vino i popušili malo trave koju je sam uzgojio. Na odlasku je rekao Michaelu da mu se sviđa i da je oduševljen što sam se ja, njegova sestra, spetljala s njim jer da sve što je dobro za mene oduševljava i njega. Ja nisam jedna od onih koje moraju ponoviti neku scenu kako bi je zapamtili, ali tu sam

rečenicu upamtila. I Michael ju je također upamtio. Samo jednu generaciju unatrag takve bi stvari bile nepojmljive. Kad samo pomislim što bi bilo da je moja majka imala ljubavnika i da je jedan od njezine braće za to saznao, ne bih se željela naći u koži tog čovjeka. Nakon što smo se moj prvi suprug i ja razveli, a Michael i ja vjenčali godinu dana poslije, posjetio nas je moj ujak Sepp. Odvukao je Michaela ustranu i rekao mu da mora biti svjestan kako je razorio brak i da je jedini način da to ispravi taj da me do kraja mogega života čuva kao kap vode na dlanu. I da će ga ubiti ako ikad sazna da je na mene dignuo ruku.

„Što ti misliš o ovome?” pitam Michaela nakon što je pročitao tih nekoliko stranica. I opet mu kažem, kao već mnogo puta prije, da je zapravo on Richarda poznavao bolje od mene. Govorim mu to samo zato da bih iz svojega supruga izvukla nove informacije o bratu. Nakon što sam napisala knjige o baki i ocu, neko sam vrijeme bila silno uznemirena, a tad mi je Michael savjetovao da bih trebala napisati i treću knjigu – o bratu.

„Ja ne mislim da se zaljubio u Kitty”, odgovara on. Kaže mi kako misli da moj brat nikad u životu nije bio zaljubljen.

„Zar vas dvojica nikad niste razgovarali o toj temi?” pitam ga.

„Nismo.”

„A o čemu ste onda razgovarali?” zapitkujem dalje.

„O temama o kojima dečki inače razgovaraju.”

„A o čemu to dečki razgovaraju?”

„O svemiru, na primjer.”

Potom mi priča kako su si međusobno zadavali zagonetke. Nešto u stilu: „Zamisli nešto! Jesi li?” Zatim drugi

postavlja pitanja i pogađa što je prvi zamislio. Pritom odgovori mogu biti jedino *Da* ili *Ne*. „Je li riječ o živom biću?” „Da.” „Je li životinja?” „Ne.” „Čovjek?” „Da.” I tako dalje, sve dok na kraju ne ispadne da je rješenje *Napoleon*. Ili nešto slično. Ili drugu igru: „Za stolom sjede četiri mrtvaca. Ispred svakoga je po jedna karta, a ispred jednoga od njih i revolver. Što se dogodilo?” Odgovori opet smiju biti jedino *Da* ili *Ne*.

7

Na spomen njegove profesije Richard je često automatski govorio: „Slovoslagari su avangarda radničke klase.” U međuvremenu ne postoje više ni slovoslagari, a ni radnička klasa. Radio je u malenoj tiskari blizu kolodvora. Jednom me je poveo sa sobom i pokazivao mi strojeve. Bio je uzbuđen. Govorio je o tim crnim čudovištima s toliko ljubavi da sam postala sentimentalnom. Nas dvoje željeli smo jednoga dana zajedno izdati knjigu. Jedinственu knjigu, otisnutu bakropisom u boji odabranim tiskarskim slogovima na ručno rađenu papiru (njegova zamisao), uvezanu koncem i s vrpcom za knjižnu oznaku te koricama od kozje kože s utisnutim naslovom, u nakladi od dvadeset primjeraka i s našim vlastoručnim potpisima. Knjiga je trebala sadržavati trideset i tri pjesme u prozi. Namjeravali smo sami pokriti troškove tiska i distribucije, eventualno uz potporu Ministarstva prosvjete, koju bismo možda čak i dobili. A prethodno spomenuti psihijatar već je rezervirao pet primjeraka za sebe i uplatio polog za njih, koji je, međutim, u